

Samenvatting

Dit proefschrift behandelt de antropologie (leer over de mens) van St. Gregorios Palamas en tracht twee zaken aan te tonen: a) de mens is volgens Palamas groter dan de engelen, voor zover het Gods beeld in de mens betreft. Dit hangt nauw samen met de lichamelijke van de mens, met het menselijk lichaam; b) de mens heeft de potentie om God te ‘waar te nemen’; in deze ervaring heeft het menselijk lichaam een zeer belangrijke plaats. Dit verwijst naar de spirituele zintuigen, waarin het basisbegrip de ‘noetische perceptie’ is (νοερά αἴσθησις). Tijdens de behandeling van deze twee punten onderzoekt dit proefschrift ook een aantal andere verwante onderwerpen van Palamas’ antropologie in de verschillende hoofdstukken. In elk hoofdstuk - en deel - wordt een korte inleiding gegeven over de te behandelen vragen. Na de relevante analyse worden de belangrijkste bevindingen samengevat in de conclusies - aan het einde van elk hoofdstuk en respectievelijk deel.

In de Introduction wordt de opkomst van de kwestie van de menselijke persoon in de context van de hesychastische debatten nagegaan, evenals enkele belangrijke antropologische begrippen. Deze secties bepalen de context waarin het proefschrift zich beweegt, en helpen de lezer de volgende hoofdstukken beter te begrijpen. In het bijzonder onderzoekt Deel I het beeld Gods in de mens. Na een overzicht van wat St. Gregory’s hierover leert gaat het verder met een analyse van twee belangrijke kwesties: a) waarom wordt geloofd dat de mens in zekere mate de Heilige Drie-Eenheid weerspiegelt, en b) in welke zin wordt hij beschouwd als superieur aan de engelen, in termen van het beeld Gods. Vervolgens onderzoekt deel II een cruciaal onderwerp: de ‘noetische perceptie’ (νοερά αἴσθησις), de geestelijke zintuigen van de mens. Kan de mens kennis van God verwerven? Hoe is dit mogelijk? Wat is de rol van het goddelijk licht en van de ‘ogen van de ziel’? Wat is de plaats van ‘ekstasis’ en in welke zin heeft het lichaam een belangrijke rol in de noetische perceptie? Dit zijn enkele van de belangrijkste onderzoeksvragen die hier worden behandeld.

Dit proefschrift heeft drie basisconclusies. Ten eerste is volgens Palamas het beeld Gods inherent aan de mens, zowel aan de ziel als aan het lichaam, maar het uiteindelijke doel van de mens is gelijkenis met God te bereiken (zie Gen 1:26: naar het beeld en de gelijkenis van God). Op weg naar dit doel is hij in staat tot noetische perceptie, nu of in het paradijs. Trouwens, het feit

dat de mens volgens het beeld Gods is gemaakt, stelt hem in staat om God waar te nemen en zelfs te voelen. Bovendien is de mens om een aantal specifieke redenen superieur aan de engelen in termen van het beeld van God, allen gebaseerd op zijn lichamelijkeheid. De engelen hebben echter de perfectie van de gelijkenis met God bewaard en om deze reden hebben ze een grotere waardigheid dan wij; ze staan veel dichterbij de verlichting die van God komt.

Ten tweede, noetische perceptie betreft zowel de ziel als het lichaam. Echter, in het Paradijs zal het lichaam worden opgenomen door de geest en een volledig spiritueel aspect verwerven. Maar dit betekent helemaal geen degradatie van het lichaam. Integendeel, in dit proefschrift wordt duidelijk aangetoond dat Palamas buitengewoon veel waarde hecht aan het menselijk lichaam.

Tenslotte, Palamas' meest centrale theologische positie is zijn sterke nadruk op de mogelijkheid van de vereniging van de mens met God, namelijk theosis: dat wil zeggen, van de overgang van het beeld van God naar de gelijkenis en de activering van zijn noetische perceptie. Hierin ligt misschien zijn belangrijkste bijdrage aan de antropologische discussies van ons tijdperk.